

CANVIS EN LA TELEVISIÓ PÚBLICA EUROPEA. UNA VISIÓ PANORÀMICA DELS DARRERS QUINZE ANYS

MARCIAL MURCIANO I MARTÍNEZ

Fa quinze anys, a Europa existia un consens generalitzat a favor d'un sistema ràdio-televisiu que tingués el caràcter i les funcions definides pel que denominem *servei públic*, i amb un règim de regulació pràcticament en monopoli.

Tanmateix, actualment, pràcticament en tots aquests països a la televisió pública li manca una justificació precisa. Les bases que legitimaven la seva hegemonia estan desapareixent i el seu futur es veu clarament amenaçat. Com a institució social, i en termes generals, la televisió pública ha anat declinant des del principi dels anys vuitanta.

Com explicar aquest ràpid canvi de situació? Segons la meua opinió, diversos vectors de dinàmica en aquest sector ens permeten explicar les recents transformacions seguides per l'àudio-visual europeu.

El fonament últim del servei públic descansava, i encara hi descansa, en *l'assumpció en exclusiva d'una activitat de comunicació social per una corporació de caràcter públic, amb un objectiu definit per l'interès general*.

Amb aquest fonament, que és característic del context històric posterior a la Primera Guerra Mundial, i amb trets diferents segons cada país, es va configurar un *model hegemònic de servei públic per a la radiodifusió europea*, després de la Segona Guerra Mundial.

Els trets més destacats d'aquest model eren:

a) El seu *caràcter eminentment nacional i centralitzat*, dissenyat per arribar a una audiència o col·lectivitat nacional difonent les emissions des del centre a la perifèria, i unificant, d'aquesta manera, la cultura i la llengua nacionals.

b) Des d'un punt de vista polític, *la seva tendència a ser una*

institució independent o neutral. En les seves formes més perfeccionades, aquestes corporacions han tingut una direcció en la qual estaven representades àmpliament les institucions socials més rellevants de la comunitat.

c) Des d'un punt de vista econòmic, *la seva orientació ha estat definida per la no-comercialitat de les seves activitats.* El seu funcionament ha estat sufragat per l'Estat o mitjançant quotes individuals. Les funcions culturals i polítiques del servei públic el situaven en el marc de les anomenades «finances públiques», amb una especial atenció a les demandes de les minories culturals i socials.

d) Fora d'això, aquest es va establir *en règim de monopoli*, com a conseqüència, d'una part, de l'escassetat de l'espectre radioelèctric i, de l'altra, del desig d'evitar que s'establissin monopolis privats com els que havia seguit el model comercial nord-americà.

La crisi d'aquest model, que semblava sòlidament arrelat en la vida política i cultural europea de les darreres quatre dècades, fou ocasionat per l'acció conjunta dels vectors de transformació següents:

1) *El caràcter desestabilitzador que ha introduït la nova tecnologia en el sector dels mitjans;*

2) *La tendència favorable a la introducció dels objectius econòmics en el sector, i*

3) *La desreglamentació o, més adequadament, la nova reglamentació que emana tant dels ens supranacionals com dels nacionals (política harmonitzadora de la CEE; polítiques nacionals per cable i satèl·lit, privatització neoliberal, etc.).*

Veurem en primer lloc, el canvi tecnològic que s'ha concretat en la creació de noves estructures de difusió, com són el satèl·lit i el cable, principalment. Aquestes tecnologies han redefinit el sector i han portat a l'elaboració d'una nova reglamentació, més oberta i en consonància amb els interessos dels nous actors privats, els antics i els nous empresaris de la comunicació.

La nova tecnologia ha introduït elements de ruptura en el sistema nacional de televisió tradicional i a posat en qüestió, paral·lelament, la seva forma de finançament públic. La publicitat s'ha convertit en un dels agents actius d'aquest canvi, assumint cada vegada un paper més central, on abans tan sols era un element de referència o secundari.

D'altra banda, la necessària obertura del sector a les forces econòmiques ha disposat la introducció de les lògiques i les tendències comercials en el sector: recerca de beneficis, ampliació de les audiències, augment de la presència de la publicitat i internacionalització de la producció, i ha plantejat un conflicte obert amb els interessos del servei públic tradicional (els valors de neutralitat i independència en la informació, la qualitat cultural, la funció educativa, etc.).

Com a conseqüència d'aquests canvis, ha estat necessari fer una ampli replantejament de la reglamentació, cada vegada més pressionada en l'àmbit nacional, tant per les directrius comunitàries com pel sector comercial, les quals han interactuat d'una manera conjunta a favor de la liberalització del mercat de la televisió.

En molt poc temps, la sòlida reglamentació del sector, vigent durant més de quaranta anys, s'ha fragmentat en haver de considerar tota una sèrie de noves realitats i actors (el cable, el vídeo, el satèl·lit, el videotext, la televisió de pagament, etc.; i també les empreses transnacionals, els grups multimèdia, els ens de ràdio-televisió pública, les entitats de telecomunicacions, els nous empresaris independents, etc.).

La fragmentació i la diversificació en la reglamentació són, per tant, la resposta a aquesta nova realitat plural i dinàmica, i també una paradoxa: l'esperit de desreglamentació que a vegades s'invoca és equívoc, ja que allò que és consubstancial d'aquesta nova època en què hem entrat és la multiplicació de reglamentacions.

L'àudio-visual el 1993

Al final d'aquesta seqüència de canvis que breument hem analitzat, la televisió pública, una televisió no comercial, nacional i amb caràcter de monopoli, sembla tenir un futur poc definit. Almenys, amb les característiques que l'han definit fins en aquest moment. Es pot afirmar que l'era d'aquesta televisió s'ha acabat.

En la mesura que les noves tecnologies han fragmentat el concepte de *públic nacional* tradicional, les oportunitats per al negoci no deixen de diversificar-se i augmentar. En aquest context, les forces del mercat s'han fet líders en el sector, i han substituït l'antic monopoli públic i el control polític nacional.

De l'evolució d'aquestes forces i de l'actuació de la reglamentació política que s'impulsi —que ja no és solament nacional—, dependrà la forma que adopti la posterior evolució del sistema.

El que caracteritza avui aquest sector, respecte d'un passat estable i homogeni, és socialment, econòmicament i políticament:

1) *La incertesa i la poca estabilitat de les tendències en el sector, des d'un punt de vista empresarial;*

2) *La recerca d'un relatiu equilibri en la tensió creada entre el sector públic i el privat, des d'un punt de vista social, i*

3) *La feblesa del poder polític per ordenar el sector i per establir una política de comunicació que impulsi les identitats i cultures locals, regionals i nacionals, des d'un punt de vista polític.*